

Family support does not satisfy the personal needs and weakens the willingness of a neurotic personality to transforming relations to the world in difficult situations. A distancing from a family help in the case of neurotic disorders helps to activate the expression of personal autonomy.

The neurotic personality finds a friendly support outside the family, sharply divides the family relation and friendship. Tendency to resort to the help of friends in difficult situations reduces self-confidence and the ability to deterministically his identity and relationship with the world in a difficult life moments.

Social support, perceived by personality, except the positive influence on the viability of manifestation leads to a decrease readiness to cope with their own difficulties and actively transforming life situations. In the case of norm, the negative effects of support in the first place may be related with increased feelings of uncertainty, in the case of borderline mental disorders – with the support of a dependent and unsure behaviour.

Keywords: social support network, social support perception, satisfaction with social support, neurotic disorder, personality hardness, sources of perceived social support.

Получено 16.06.2014 г.

УДК 159.9:331:614.84

Фомич М.В., Вовк Н.П.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ НАЧАЛЬНИКІВ КАРАУЛІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Фомич М.В., Вовк Н.П. *Теоретико-методологічні засади дослідження та розвитку професійно важливих якостей начальників караулів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.* У статті проведено обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження та розвитку професійно важливих якостей начальників караулів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Визначено, що методологічна основа цього дослідження ґрунтується на положеннях системного, діяльнісного та особистісного підходів до вивчення психіки, особистісно-розвиваючого підходу до особистісного та професійного розвитку особистості, принципах розвитку психіки і єдності психіки та діяльності.

Ключові слова: діяльність, професійно важливі якості, розвиток, методологія, начальник караулу ОРСЦЗ.

Фомич Н.В., Вовк Н.П. *Теоретико-методологические основы исследования и развития профессионально важных качеств начальников караулов оперативно-спасательной службы гражданской защиты.* В статье проведено обоснование теоретико-методологических основ исследования и развития профессионально важных качеств началь-

ников караулов оперативно-спасательной службы гражданской защиты. Определено, что методологическая основа этого исследования основывается на положениях системного, деятельностного и личностного подходов к изучению психики, личностно-развивающего подхода к личностному и профессиональному развитию личности, принципах развития психики и единства психики и деятельности.

***Ключевые слова:** деятельность, профессионально важные качества, развитие, методология, начальник караула ОССГЗ*

Постановка проблеми. Філософія будь-якої науки стверджує, що дослідник повинен діяти відповідно до певної методології, яка охоплює різні рівні аналізу порушеної проблеми. У даному контексті звернення до методології передбачає визначення передумов об'рунтування цілісного і завершеного варіанту дослідження та розвитку професійно важливих якостей (ПВЯ) начальників караулів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРСЦЗ) на загальнонауковому теоретико-методологічному рівні.

Мета статті – об'рунтувати теоретико-методологічні засади дослідження та розвитку професійно важливих якостей начальників караулів ОРСЦЗ.

Аналіз досліджень. Розпочинаючи розгляд зазначеної проблеми, необхідно окреслити сутнісно-аксіоматичний зміст дефініції "професійно важливі якості". У тлумачному психологічному словнику визначено, що професійно важливі якості – це будь-які якості суб'єкта діяльності, що включені до процесу діяльності та забезпечують ефективність її виконання за певними параметрами продуктивності, якості праці та надійності [25]. Сьогодні терміно-лексемою "професійно важливі якості" у різних психологічних дослідженнях [8, 12, 15, 17, 18, 20, 24 та ін.] охоплюється: й індивідуальні якості суб'єкта діяльності, що впливають на ефективність діяльності і успішність її освоєння; і динамічні риси особистості, окремі психічні або психомоторні властивості, а також фізичні якості, які відповідають вимогам певної професії до людини, та сприяють успішному оволодінню нею; і якості особистості, що забезпечують виконання професійних завдань в екстремальних та повсякденних умовах діяльності; і внутрішні характеристики людини, які впливають на ефективність виконання професійних завдань; і сукупність професійної спрямованості та здібностей, які дозволяють досягнути успіхів у обраній галузі та відчувати від цього задоволення; й інтегровані утворення, які включають в себе взаємопов'язані критерії і ознаки, що відображають характер та особливості діяльності фахівця; і стійкі характеристики, котрі мають вирішальний вплив на професійну діяльність та її ефективність.

Досить широко розповсюджена точка зору, що професійно важливій якості можуть виступати у формі професійних вимог до особистості. Так, Є.О. Клімов наполягає на тому, що праця є ефективною, якщо індивідуальні особистісні якості суб'єкта відповідають вимогам, які ставляться до нього самою професією [7].

У межах нашого дослідження професійно важливі якості розглядаються як конкретні індивідуальні якості суб'єкта діяльності, наявність та відповідний рівень розвитку яких забезпечує ефективне виконання професійних завдань.

Аналіз літературних джерел показав, що проблема дослідження ПВЯ начальників караулів ОРСЦЗ вже ставала предметом вивчення науковців [4, 6, 21], однак нині зазначені праці частково втратили свою актуальність внаслідок переходу Державної пожежної охорони до складу МНС, реорганізації МНС у Державну службу України з надзвичайних ситуацій, та відповідно зміни характеру діяльності фахівців зазначеної сфери праці. Крім того, важливо зауважити, що підходи, які обрано авторами до виконання вищезазначених досліджень, вказують на те, що їхня сутність ґрунтується лише на рефлексії окремих вчених, що займалися вивченням та розробкою моделей ПВЯ працівників екстремальних видів діяльності, та досвіду деяких фахівців-практиків. Це, у свою чергу, свідчить про значну частку суб'єктивізму в процесі визначення основних професійно важливих якостей начальника караулу ОРСЦЗ, оскільки, як відомо, досвід й знання кожного індивіда обмежені, і сама діяльність вказаного фахівця не досліджувалась шляхом її декомпозиції на процеси управління особовим складом під час гасіння пожеж та безпосереднього виконання робочих операцій, без чого не можливо об'єктивно дослідити ПВЯ фахівця зазначеної професійної категорії. Водночас не варто повністю нівелювати результатами вищезгаданих наукових розвідок, на наш погляд, вони можуть слугувати однією з передумов розгляду поставленої проблеми.

Виклад основного матеріалу. Аналіз результатів проведених досліджень показав, що відповідно до розробленої нами програми експериментального дослідження, у якості основних теоретико-методологічних засад вивчення і розвитку ПВЯ начальників караулів ОРСЦЗ слід розглядати системний, діяльнісний та особистісний підходи до аналізу психіки (П.К. Анохін [2], Б.Ф. Ломов [13], Ю.К. Стрелков [22], В.Т. Циба [23] та ін.), особистісно-розвиваючий підхід до особистісного та професійного розвитку людини (Л.М. Мітіна [16]), а також фундаментальні психологічні положення щодо структури особистості (Б.Г. Ананьєв [1], С.Д. Максименко [14] та ін.), розвитку психіки,

єдності психіки та діяльності (Г.С. Костюк [10], О.М. Леонтьев [11], С.Л. Рубінштейн [19]).

Літературний аналіз наукових джерел з проблеми професійної придатності і розвитку суб'єктів службово-професійної діяльності свідчить, що визначення та розвиток необхідних ПВЯ фахівців, зокрема і начальників караулів ОРСЦЗ, слід проводити з позицій системного підходу, в основі якого лежить розгляд об'єкта як системи.

Специфіка системного підходу визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, які забезпечують його, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину [3]. У його межах припускається одночасне вивчення всіх аспектів розвитку особистості, а його використання допомагає зрозуміти їхній взаємозв'язок і взаємозумовленість.

Системний підхід розвивав відомий радянський вчений Б.Ф. Ломов [13], який висунув положення про "різнопорядкові" властивості людини і про необхідність виділення системних властивостей, що відбивають належність індивіда до визначеної системи.

Дослідження та розвиток професійно важливих якостей з позиції системного підходу вимагає розгляду їх різноплановості, коли досліджуване явище розглядається як деяка система, що підпорядковується системам більш високого рівня ієрархії. Вони, у свою чергу виступають частинами макросистеми. З іншого боку, психічне явище включає до себе інші мікросистеми, які, у свою чергу, здійснюють вплив на функціонування системи [13].

При аналізі психологічних процесів необхідно згадати про системоутворюючий фактор, який був введений П.К. Анохіним [2], що організовує всю систему процесів, долучених до того чи іншого акту людської діяльності.

Системоутворюючим фактором діяльності виступає вектор "мотив -ціль", який спрямовує діяльність, визначає будову і динаміку її складових, забезпечує регуляторну функцію, а також організовує всю систему психологічних процесів, що формуються і розгортаються під час виконання діяльності [11].

Таким чином, у межах системного підходу ми розглядаємо професійно важливі якості начальників караулів ОРСЦЗ як цілісну системну структуру елементів, які мають відповідні властивості та у свою чергу утворюють нову систему завдяки своїм взаємозв'язкам, що дозволяє одночасне вивчення всіх аспектів розвитку особистості зазначених спеціалістів.

Оскільки нам доводиться досліджувати ПВЯ начальників караулів ОРСЦЗ, як командирів та відповідно лідерів колективів, необхідно

звернути увагу на дослідження та розвиток якостей командира з точки зору системного соціального явища, оскільки вказані фахівці є учасниками колективів – малих соціальних груп. У цьому контексті вагомий внесок у розвиток системної соціальної психології зробив В.Т. Циба [23], який у межах теорії особистості, теорій малої та великої груп тощо, розглядав систему: "особистість – мала контактна група" різних соціальних інституцій, такі як "особистість – сім'я", "особистість – бригада", "особистість – студія", тощо. Ядром усіх цих соціальних утворень є їхня підсистема "особистість".

Особистість командира ОРСЦЗ є досить багатогранною. Водночас він є учасником колективу караулу і його керівником – офіційним лідером.

Ефективність лідерської діяльності фахівця зазначеного складу, як відомо, зумовлюється наявними знаннями, вміннями та відповідними якостями, які визначають особистий авторитет командира у колективі. Авторитет керівника ОРСЦЗ значною мірою задіяний при ухваленні рішень в умовах спільної діяльності з колективом, при виконанні завдань за призначенням.

Отже, виходячи з цього, у нашому дослідженні, у межах системного підходу, доцільно використати теорії системної соціальної психології, зокрема теорію особистості та теорію малої групи, які нададуть можливість дослідити професійну діяльність начальників караулів ОРСЦЗ з точки зору системного соціального явища, що, у свою чергу, дозволить значно ґрунтовніше розглянути їхню діяльність як командирів.

У зв'язку з тим, що ми досліджуємо ПВЯ фахівців, діяльність яких пов'язана з особливими умовами праці, доцільно буде використати у нашому дослідженні принципи та положення діяльнісного підходу, відповідно до якого особистість повинна вивчатися й оцінюватися як суб'єкт діяльності, а її розвиток відбувається у процесі включення у різні види діяльності.

Діяльнісний підхід ґрунтується на положеннях теорії особистості, яка розроблена О.М. Леонтьєвим [11], та концепції регулюючої ролі психічного відображення, розробленої Б.Ф. Ломовим [13]. Використання теорії діяльності дозволяє встановити характер причинно-наслідкових відносин на різних рівнях макроструктури трудового діяння. У свою чергу, діяльність розглядається, як реальний зв'язок суб'єкта з об'єктом, у який включена психіка.

О.М. Леонтьєв зазначав, що потрібно вести розмову про залежності розвитку психіки не від діяльності взагалі, а від провідної діяльності [11].

Діяльнісний підхід містить три компоненти тріади "суб'єкт – діяльність – об'єкт", але в ньому найбільш розроблена лише середня

складова – діяльність, яка є одночасно і предметом аналізу, і пояснювальним принципом.

Для вирішення нашого завдання потрібно провести подальше дослідження тріади, розглянути зміст кожної її складової, встановити їхні властивості, з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки між ними. Тому, на нашу думку, доцільно провести декомпозицію процесу діяльності на окремі етапи та процеси, тобто застосувати процесно-діяльнісний підхід до вирішення нашого завдання, що дасть змогу більш детально розглянути взаємозв'язки, властивості та функції кожного компонента тріади на будь-якому етапі та процесі діяльності, що в результаті вкаже на недоліки у формуванні, розвитку та становленні начальників караулів ОРСЦЗ як виконавців трудового діяння.

Поряд з цим, необхідно зазначити, що будь-яка діяльність людини відбувається у певному професійному середовищі, тому ми погоджуємося із Ю.К. Стрелковим [22] у тому, що для більш детального розгляду процесу діяльності необхідно доповнити базову схему "суб'єкт – діяльність – об'єкт" четвертим компонентом: поняттям "навколишнє середовище". Навколишнє професійне середовище начальників караулів ОРСЦЗ досить різноманітне та специфічне і містить у собі природні (метеорологічні і кліматогеографічні фактори), технічні (об'єкти та системи технічного забезпечення) та соціальні елементи (робота в групі, працівники забезпечуючих служб тощо).

Тому, враховуючи той факт, що вищезазначені фахівці ОРСЦЗ, як правило, здійснюють свою професійну діяльність у ризиконебезпечних умовах природних та техногенних аварій і катастроф, у будь-який час доби, за будь-яких погодних умов та незалежно від присутності шкідливих фізичних, хімічних чи біологічних факторів навколишнього професійного середовища, які вкрай негативно впливають на організм фахівців, вважаємо за необхідне використання у нашому дослідженні чотирьох-компонентної схеми діяльнісного підходу в сукупності з процесно-діяльнісним підходом, що дозволить більш ґрунтовно підійти до вивчення змісту, умов та психологічних особливостей професійної діяльності начальників караулів ОРСЦЗ при виконанні оперативних завдань.

Крім цього, необхідно додати те, що у межах діяльнісного підходу було розроблено теорію розвитку особистості як процесу входження її в різні соціальні групи. Цей процес, відповідно до даної теорії, охоплює три стадії: а) адаптації; б) індивідуалізації; в) інтеграції [5].

Тобто спочатку начальник караулу ОРСЦЗ пристосовується до колективу караулу пожежно-рятувального підрозділу, потім демонструє свою індивідуальність і лише після цього зливається з караулом, починаючи трансформувати його життєдіяльність.

Використання даної теорії у межах нашого дослідження, дозволить більш глибоко зрозуміти сутність внутрішніх психологічних процесів молодих фахівців ОРСЦЗ, при "входженні" їх у посади начальників караулів на етапі адаптації до умов службово-професійної діяльності, а також розробити заходи з їхньої оптимізації.

Наступним важливим аспектом до вивчення та розвитку ПВЯ начальників караулів ОРСЦЗ є використання в нашому дослідженні положень особистісного підходу.

Положення про особистісний підхід при вивченні та розвитку ПВЯ, передбачає оцінку впливу на людину таких структурно-динамічних характеристик, як особливості стану різних систем та функцій організму, що забезпечують енергетичний потенціал суб'єкта діяльності [9]. Особистісний підхід при психологічному вивченні діяльності пожежних, визначає необхідність орієнтації на психічні і фізіологічні ресурси, та функціональні резерви фахівця зазначеного складу, які визначають успішність та ефективність його дій в умовах інтенсивної дії стресорів професійного середовища.

Цікавими, на наш погляд, видаються положення особистісно-розвиваючого підходу як ідеї цілісності, єдності особистісного та професійного розвитку людини, де чинником розвитку є внутрішнє середовище особистості, її активність, потреба в самореалізації. Об'єктом професійного розвитку і формою реалізації творчого потенціалу людини в професійній діяльності є інтегральні характеристики її особистості, кожна з яких являє собою певне поєднання або комбінацію значущих особистісних якостей, істотних для успішної діяльності в рамках тієї або іншої конкретної професії [16].

Провідною умовою розвитку інтегральних характеристик особистості начальників караулів ОРСЦЗ є усвідомлення ними необхідності змін, перетворення свого внутрішнього світу та пошук нових можливостей самореалізації у професійній діяльності.

Важливим аспектом до вивчення та розвитку ПВЯ начальників караулів ОРСЦЗ є також урахування в нашому дослідженні певних психологічних принципів, зокрема: принципу розвитку психіки і принципу єдності психіки та діяльності.

У принципі розвитку психіки об'єктивно виявляються і реалізуються детермінація поведінки та зв'язок психіки й діяльності [10]. За цим принципом кожному рівню детермінації притаманний свій тип розвитку. На рівні організму суб'єкт розвивається в процесі визрівання і формування психофізіологічних підструктур, на рівні індивіду – у процесі діяльності привласнення, а на рівні особистості – у процесі перетворюючої діяльності.

У реальному процесі становлення особистості типи розвитку представлено не окремо й однозначно послідовно, а інтегрально, з послідовним домінуванням одного з них. Процес розвитку особистості слід пов'язувати з її творчою діяльністю. При цьому творчість постає і як процес створення суспільно цінного продукту, і як процес самотворення, саморозвитку, самореалізації, самооб'єктивації особистості [5].

Принцип розвитку психіки дозволить нам фундаментально дослідити сутність психіки начальників караулів ОРСЦЗ, якщо її розглядати як результат розвитку на різних етапах становлення особистості фахівців та їх діяльності.

За принципом єдності психіки та діяльності, психіка і діяльність не тотожні одна одній, проте й не протилежні. Вони утворюють єдність. Психіка постає як внутрішній план діяльності [5].

Ця єдність психіки і діяльності впливає з належності як свідомості, так і діяльності свідомому і діючому суб'єктові. Особистість стає підставою зв'язку свідомості та діяльності, саме в особистості й особистістю цей зв'язок реалізується, тобто зв'язок свідомості та діяльності виявляється особистісно опосередкованим. Це особистісне опосередкування зв'язку свідомості і діяльності долає функціоналізм: психічні процеси не мають самостійних ліній розвитку, а розвиваються у процесі розвитку особистості [19].

Принцип єдності психіки та діяльності дозволить дослідити нам об'єктивні закономірності внутрішніх психічних явищ особистості начальників караулів ОРСЦЗ через процеси їхньої поведінки та діяльності.

Висновок. Таким чином, результати проведеного аналізу дозволили нам об'рунтувати основні теоретико-методологічні засади дослідження і розвитку ПВЯ начальників караулів ОРСЦЗ, які базуються на положеннях системного, діяльнісного та особистісного підходів до вивчення психіки, особистісно-розвиваючого підходу до особистісного та професійного розвитку особистості, принципах розвитку психіки і єдності психіки та діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Використання вищезазначених наукових підходів та принципів надасть можливість: по-перше, об'єктивно підійти до визначення ПВЯ начальників караулів ОРСЦЗ; по-друге, перейти від вивчення окремих професійно важливих якостей начальників караулів до їх системної організації, що дасть можливість виявити їхню ієрархізовану структуру; по-третє, розробити заходи з

розвитку професійно важливих якостей фахівців вказаної професійної групи.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев. – М. : Наука, 1977. – 380 с.
2. Анохин П.К. Очерки по физиологии функциональных систем / П.К. Анохин. – М. : Медицина, 1975. – 447 с.
3. Бочелюк В.Й. Методика та організація наукових досліджень із психології : навч. посіб. / В.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
4. Вареник В.В. Інженерно-психологічне забезпечення професійного відбору до державної пожежної охорони України : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.03 / Вареник Володимир Володимирович. – К., 2001. – 219 с.
5. Варій М.Й. Загальна психологія : [навч. посіб.] / М.Й. Варій. – [2-е вид., випр. та доп.]. – К. : "Центр учбової літератури", 2007. – 968 с.
6. Грибенюк Г.С. Мотиваційна готовність курсантів і слухачів вищого учбового закладу до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 20.02.02 "Військова педагогіка та психологія" / Г.С. Грибенюк. – Київ, 1997. – 17 с.
7. Климов Е.А. Введение в психологию труда : [учебник для вузов] / Е.А. Климов. – М. : Культура и спорт ; ЮНИТИ, 1998. – 350 с.
8. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 580 с.
9. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору : навч. посіб. / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 532 с.
10. Костюк Г.С. Принцип развития в психологии / Г.С. Костюк / / Методологические и теоретические проблемы психологии. – 1969. – С. 118-152.
11. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
12. Ложкин Г.В. Практическая психология в системах "Человек – техника" : учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / Г.В. Ложкин, Н.И. Пovyакель. – К. : МАУП, 2003. – 296 с.
13. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 444 с.
14. Максименко С.Д. Загальна психологія : [навч. посіб.] / С.Д.

Максименко. – [2-е вид., перероб. та доп.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.

15. Марищук В.Л. Психологические основы формирования профессионально значимых качеств : автореф. дисс. на соискание уч. степени доктора психол. наук : спец. 19.00.03 "Психология труда, инженерная психология, эргономика" / В.Л. Марищук. – Л., 1982. – 32 с.

16. Митина Л.М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях / Л.М. Митина // Вопросы психологии. – 1997. – №3. – С. 58-64.

17. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : [посіб.]. / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 448 с.

18. Промышленная психология / Под ред. Лоос В.Г. – К. : Техника, 1974. – 232 с.

19. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М. : Наука, 1972. – 423 с.

20. Севастьянович Н.М. Психолого-педагогічна модель навчального процесу при формуванні здатності до прийняття управлінських рішень // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. Максименка С.Д. – К., 2004. – Т. 7. – Вип. 3. – С. 204-210.

21. Снісаренко А.Г. Професіографічний аналіз діяльності начальників караулів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 "Психологія діяльності в особливих умовах" / А.Г. Снісаренко. – Х., 2011. – 27 с.

22. Стрелков Ю.К. Инженерная и профессиональная психология : [учеб. пособие] / Ю.К. Стрелков. – М. : Изд. центр "Академия" ; Высшая школа, 2001. – 360 с.

23. Циба В.Т. Системна соціальна психологія : [навч. посіб.]. / В.Т. Циба. – К. : Центр початкової літератури, 2006. – 328 с.

24. Шадриков В.Д. Психологический анализ деятельности: Системогенетический подход : [учеб. пособ.] / В.Д. Шадриков. – Ярославль : ЯГУ, 1979. – 91 с.

25. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2007. – 640 с.

Spisok vikoristanix dzherel

1. Anan'ev B.G. O problemah sovremennogo chelovekoznanija / B.G. Anan'ev. – М. : Nauka, 1977. – 380 s.

2. Anohin P.K. Ocherki po fiziologii funkcional'nyh sistem / P.K. Anohin. – M. : Medicina, 1975. – 447 s.
3. Bocheljuk V.J. Metodika ta organizacija naukovih doslidzhen iz psihologiji : navch. posib. / V.J. Bocheljuk, V.V. Bocheljuk. – K. : Centr uchbovõi literaturi, 2008. – 360 s.
4. Varenik V.V. Inzhenerno-psihologichne zabezpechennja profesijnogo vidboru do derzhavnoï pozhezhnoji ohoroni Ukraïni : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.03 / Varenik Volodimir Volodimirovich. – K., 2001. – 219 s.
5. Varij M.J. Zagal'na psihologija : [navch. posib.] / M.J. Varij. – [2-e vid., vipr. ta dop.]. – K. : Centr uchbovõi literaturi, 2007. – 968 c.
6. Gribenjuk G.S. Motivacijna gotovnist' kursantiv i sluhachiv vishhogo uchbovogo zakladu do profesijnõi dijial'nosti : avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psihol. nauk : spec. 20.02.02 "Vijs'kova pedagogika ta psihologija" / G.S. Gribenjuk. – K., 1997. – 17 s.
7. Klimov E.A. Vvedenie v psihologiju truda : [uchebnik dlja vuzov] / E.A. Klimov. – M. : Kul'tura i sport ; JuNITI, 1998. – 350 s.
8. Korol'chuk M.S. Social'no-psihologichne zabezpechennja dijial'nosti v zvichajnih ta ekstremal'nih umovah : navch. posib. [dlja stud. vishh. navch. zakl.] / M.S. Korol'chuk, V.M. Krajnjuk. – K. : Nika-Centr, 2006. – 580 s.
9. Korol'chuk M.S. Teorija i praktika profesijnogo psihologichnogo vidboru : navch. posib. / M.S. Korol'chuk, V.M. Krajnjuk. – K. : Nika-Centr, 2006. – 532 s.
10. Kostjuk G.S. Princip razvitija v psihologii / G.S. Kostjuk // Metodologicheskie j teoreticheskie problemy psihologii. – 1969. – S. 118-152.
11. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' / A.N. Leont'ev. – M. : Politizdat, 1975. – 304 s.
12. Lozhkin G.V. Prakticheskaja psihologija v sistemah "Chelovek – tehnik" : ucheb. posobie [dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij] / G.V. Lozhkin, N.I. Povjaket'. – K. : MAUP, 2003. – 296 s.
13. Lomov B.F. Metodologicheskie i teoreticheskie problemy psihologii / B.F. Lomov. – M. : Nauka, 1984. – 444 s.
14. Maksimenko S.D. Zagal'na psihologija : [navch. posib.] / S.D. Maksimenko. – [2-e vid., pererob. ta dop.]. – K. : Centr navchal'noï literaturi, 2004. – 272 s.
15. Marishhuk V.L. Psihologicheskie osnovy formirovanija professional'no znachimyh kachestv : avtoref. diss. na soiskanie uch. stepeni doktora psihol. nauk : spec. 19.00.03 "Psihologija truda, inzhenernaja psihologija, jergonomika" / V.L. Marishhuk. – L., 1982. – 32 s.
16. Mitina L.M. Lichnostnoe i professional'noe razvitie cheloveka v novyh social'no-jekonomicheskikh uslovijah / L.M. Mitina // Voprosy psihologii. – 1997. – №3. – S. 58-64.

17. Orban-Lembrik L.E. Social'na psihologija : [posib.] / L.E. Orban-Lembrik. – K. : Akademvidav, 2003. – 448 s.

18. Promyshlennaja psihologija / Pod red. Loos V.G. – K. : Tehnika, 1974. – 232 s.

19. Rubinshtejn S.L. Problemy obshej psihologii / S.L. Rubinshtejn. – M. : Nauka, 1972. – 423 s.

20. Sevast'janovich N.M. Psihologo-pedagogichna model' navchal'nogo procesu pri formuvanni zdatnosti do prijnattja upravlins'kih rishen' // Aktual'ni problemi psihologii : Zb. nauk. pr. Institutu psihologii im. G.S. Kostjuka APN Ukraini / za red. Maksimenka S.D. – K., 2004. – T.7. – Vip. 3. – S. 204-210.

21. Snisarenko A.G. Profesiografichnij analiz dijal'nosti nachal'nikov karauliv operativno-rjatuval'noi sluzhbi civil'nogo zahistu MNS Ukraini : avtoref. dis. na здobuttja nauk. stupenja kand. psihol. nauk : spec. 19.00.09 "Psihologija dijal'nosti v osoblivih umovah" / A.G. Snisarenko. – Harkiv, 2011. – 27 s.

22. Strelkov Ju.K. Inzhenemaja i professional'naja psihologija : [ucheb. posobie] / Ju.K. Strelkov. – M. : Izd. centr "Akademija"; Vysshaja shkola, 2001. – 360 s.

23. Ciba V.T. Sistemna social'na psihologija : [navch. posib.] / V.T. Ciba. – K. : Centr nachal'noi literaturi, 2006. – 328 s.

24. Shadrikov V.D. Psihologicheskij analiz dejatel'nosti: Sistemogeneticheskij podhod : [ucheb. posob.] / V.D. Shadrikov. – Jaroslavl' : JaGU, 1979. – 91 s.

25. Shapar V.B. Suchasnij tлумachnij psihologichnij slovnik / V.B. Shapar. – H. : Prapor, 2007. – 640 s.

Fomich N., Vovk N. Theoretical and methodological background of research and development of professionally important qualities of guard officer of rescue service of civil defence. The problem of methodology creation of research and development of professionally important qualities guard officers of rescue service of civil defence is considered. It is pointed out that in current form it doesn't have proved and thorough scientific determination in contemporary psychology.

The content of notion "Professionally important qualities" is discovered. The professionally important qualities are considered to be certain individual features of activity agent; the presence and adequate level of development of such features guarantee effective implementation of professional tasks.

The approaches and principles of research and development of professionally important qualities of guard officers of rescue service of civil defence are analyzed. Scientific aspects that make the theoretical and methodological background of this research are proved. Methodology of this research is based on the ideas of systematic, activity and personal approaches to mentality study, personal development approach to individual and professional development of person, principles of development of mentality and cohesion of mind and activity.

The perspectives of future researches concerning the usage of mentioned above scientific approaches and psychological principles are determined.

Key words: activity, professionally important qualities, development, methodology, guard officer of rescue service of civil defence.